

Faktory odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike

Anotácia: V predkladanej vedeckej štúdií autori na základe dosiahnutých výsledkov z aplikovaného výskumu vymedzujú identitu faktorov, ktoré významne ovplyvňujú procesy odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike. Z ich poznania je zrejmé, že príslušníci PZ, ktorí sú vecne príslušní plniť úlohy na úseku odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike, poznajú ich funkčné pôsobenie (*objektívne a subjektívne*). Paradoxom však je, že niektoré z nich nedostatočne akceptujú pri plnení stanovených úloh. Týmto prístupom výrazne znižujú účinnosť a efektívnosť svojej práce, ktorú vykonávajú v prospech občana, spoločnosti na úseku ochrany ekonomiky.

Kľúčové slová: Kriminalita v ekonomike, trestné činy v ekonomike, odhaľovanie a objasňovanie, faktory odhaľovania a objasňovania.

Teoreticko-metodologické východiská vedeckej štúdie

Dosiahnuté výsledky aplikovaného výskumu potvrdzujú, že pre vypracovanie a využívanie metodiky odhaľovania a objasňovania trestných činov páchaných v ekonomike (*trestných činov v ekonomike*) majú formatívne komponenty, ktoré charakterizujú štádiá týchto procesov, zásadný význam.¹ Konkrétne potvrdzujú platnosť pragmatickosti pri práci s týmto nástrojom (*pomôckou, prostriedkom*). Pre príslušníkov polície vytvárajú základnú osnovu postupu pri odhaľovaní a objasňovaní, ktorý je realizovaný prostredníctvom týchto krokov:

- **stanovenie identity poznávaného objektu** (*realita – vo vzťahu k plneniu stanovených úloh*),
- **analytický rozklad skúmanej reality** (*impulz – akceptácia kompetencie/právna regulácia, zodpovednosť/ - definovanie potreby - stanovenie cieľov – alternatívne postupy po dosiahnutí cieľa*),
- **formulácia domniek** (*napríklad - čo, kto, kedy, kde, ako, prečo, s kým*) - **stanovenie úloh pri objektivizácii domniek s vymedzením konkrétnej kompetencie** (*zodpovednosť – persóna – pozícia, rola, čas, miesto, alternatívy*),
- **fixácia postupu a dosiahnutých informačných výstupov, určenie spôsobu (technik) komunikácie** (*v intra- a infraštruktúre*),
- **procedúra – spôsoby vyhodnotenia**, (*kvantifikácia a kvalifikácia zistených vlastností objektu vo forme stanovených výstupov*),
- **realizácia dosiahnutých informačných výstupov** (*alternatívna akceptácia vzniknutej situácie*),
- **hodnotenie realizovaného procesu odhaľovania a objasňovania** (*popis – deskripcia procesov, akceptácia kompetencií (zodpovednosť – čas), kvalita, podiel realizátorov pri dosahovaní pridanej hodnoty, financie a pod.*) a pod.

V konkrétnej syntéze tieto skutočnosti potvrdzujú, že procesy odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike sa vyznačujú realizačnou zložitou. Zložitosť spočíva najmä v spôsoboch získavania faktov a informácií o objekte poznania (*konaní, realizácii kriminálnych aktivít, trestnom čine a súvisiacich skutočnostiach, o páchatel'ovi a pod.*).² Je tomu tak preto, lebo tieto procesy **sú osobitne determinované**

¹ LISOŇ, M., VAŠKO, A. a kol., 2018. *Teória kriminálno-policajného poznania*. s. 250 a násl.

² Napríklad, spáchaný trestný čin je jav, ktorý sa odohral v minulosti, preto ho nemožno vnímať bezprostredne, ale len sprostredkovane, napríklad: - prostredníctvom nositeľov faktov a informácií (*stôp*), nachádzajúcich sa

vzťahmi javových vlastností a podstaty trestného činu (páchaného a spáchaného), ktorého znaky sú týmito postupmi identifikované.

Z uvedeného vyplýva, že odhaľovanie a objasňovanie trestného činu v ekonomike predpokladá nielen poznávanie, zmocňovanie sa prejavov jeho javovej stránky, ale súčasne aj poznávanie jeho podstaty. To znamená, že na odhaľovaní a objasňovaní sa súčasne nevyhnutne zúčastňuje zmyslové poznanie i teoretické myslenie. Predpokladom toho, aby príslušník úspešne identifikoval znaky skutkovej podstaty trestného činu, musí mať pred týmto poznávaním istú vedomosť o tom, že existuje ich podstata. Na rozdiel od bezprostredne sa zjavujúcich javov existujú aj ich príčiny a zákonitosti.³ Zjednodušene povedané, pri poznávaní a skúmaní (*odhaľovaní a objasňovaní*) trestného činu v ekonomike sa nevyhnutne pristupuje z aspektu určitých teoretických princípov a vyslovených domnienok, ktoré sú súčasťou práce s informáciami.

Trestná činnosť páchaná v ekonomike sa svojou podstatou a prejavmi výrazne odlišuje od iných druhov kriminality. Túto skutočnosť sú povinní akceptovať príslušníci polície, ktorí plnia úlohy na úseku jej odhaľovania a objasňovania. Je tomu tak preto, lebo podstatu a prejav trestných činov v ekonomike determinuje celý rad faktorov, ktoré paralelne ovplyvňujú (*priamo, respektíve sprostredkované*) voľbu postupov (*opatrení*) pri odhaľovaní a objasňovaní trestných činov v ekonomike. Pri nachádzaní riešení, dosahovaní vyššej úrovne odhaľovania trestných činov v ekonomike je potrebné analyzovať objektívne a subjektívne faktory, ktoré determinujú túto činnosť a postupovať v súlade s prijatou stratégiou.

Za účelom zistenia týchto faktorov sme spolupracovali s odborníkmi policajnej praxe. Technikou dotazníka sme oslovili 90 príslušníkov PZ, ktorí v školskom roku 2018/2019 externe študovali v 1. a 2. ročníku Mgr. štúdia (*v študijnom odbore 8.3.1 Ochrana osôb a majetku*)⁴, vykonali riadené rozhovory s *príslušníkmi polície /10 - vyšetrovatelia KR PZ KE, KR PZ PO/*, ktorí sú vecne príslušní plniť úlohy na úseku odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike, preštudovali 143 vyšetrovacích spisov a takto získané poznanie sme konfrontovali s poznaním, ktoré sme získali osobným pozorovaním činnosti príslušníkov polície v praxi. Z hľadiska metodiky ich identifikovania sme našu výskumnú pozornosť orientovali na dva objekty:

- *Faktory, ktoré ovplyvňujú páchanie trestných činov v ekonomike*
- *Faktory, ktoré osobitne determinujú odhaľovanie trestných činov*

Zastávame názor, že tento prístup má svoju logiku, pretože odhaľovanie trestných činov je špecifické poznávanie, ktoré je realizované za účelom identifikovania trestných činov (*znakov skutkovej podstaty trestných činov*). V tomto kontexte vo všeobecnosti je možné uviesť, že podobne, ako je to pri vedeckom poznaní, aj štruktúru procesov odhaľovania tvoria tri navzájom neoddeliteľné komponenty:

- objekt poznania (*určený v obsahu delegovanej úlohy – trestný čin v ekonomike*),
- subjekt poznávania (*kompetentný orgán štátnej správy – príslušníci služby kriminálnej polície, orgány činné v trestnom konaní*),
 - interakcia medzi objektom a subjektom poznania (*účelový a cieľavedomý proces poznania*).

jednak v materiálnom prostredí, jednak vo vedomí ľudí (*pamätových stôp*), - vytvorením analytickou činnosťou (*analytické informácie*), resp. využitím transferu poznania (*apriórne informácie*).

³ KATRIAK, M., 1975. *Metódy a techniky sociologického výskumu*. s. 10.

⁴ Respondenti vyjadrili svoj názor na úroveň vplyvu objektívne a subjektívne pôsobiacich faktorov v procesoch odhaľovania trestných činov v ekonomike v *škále – významne, menej významne, nevýznamne – ovplyvňujú, resp., neovplyvňujú*).

Interpretácia dosiahnutých výsledkov výskumu

1. Faktory súvisiace s uplatnením príkazovej koordinácie pri stanovení spôsobenej škody – následku trestného činu

Materiálny znak páchaných a spáchaných trestných činov v ekonomike predstavuje následok, najmä spôsobená škoda⁵, ktorej hodnotu zákonom stanoveným spôsobom vyčíslujú kompetentné mimorezortné orgány⁶. Napríklad v podmienkach Slovenskej republiky sú oprávnení vyčísliť škodu spôsobenú páchaným, resp. spáchaným trestným činom v ekonomike:

- orgány kontroly - Zákon č. 10/1996 Z. z. o kontrole v štátnej správe v znení neskorších predpisov,
- správcovia kapitol - Ministerstvo financií - Zákon č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- orgány verejnej správy - Zákon č. 357/2015 Z. z. o finančnej kontrole a audite a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- správne orgány - Zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov (úplné znenie č. 138/2004 Z. z.),
- zamestnanci ústredia Sociálnej poisťovne - Zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov,
- štatutárni audítori - Zákon č. 423/2015 Z. z. o štatutárnom audite a o zmene a doplnení Zákona č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov,
- správcovia dane (*daňový úrad, colný úrad a obec*), osoby zúčastnené na správe daní - Zákon č. 563/2009 Z. z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov, Príslušníci finančnej správy - Zákon č. 35/2019 Z. z. o finančnej správe a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- pracovníci - poisťovní, zaistovní, pobočiek zahraničných poisťovní a pobočiek zahraničných zaistovní - Zákon č. 39/2015 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- pracovníci organizačných zložiek zriadených bankovou radou NBS Zákon č. 566/1992 Zb. o Národnej banke Slovenska v znení neskorších predpisov,
- volení a vymenovaní funkcionári orgánov verejnej moci, zamestnanci orgánov štátnej správy, zástupcovia územnej samosprávy, zástupcovia sociálnych partnerov a významní odborníci z teórie a praxe - Zákon č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov. Napríklad Platobná agentúra - zákon č. 543/2007 Z. z. o pôsobnosti orgánov štátnej správy pri poskytovaní podpory v pôdohospodárstve a rozvoji vidieka v znení neskorších predpisov,
- orgán zabezpečujúci ochranu finančných záujmov - Zákon č. 528/2008 Z. z. o pomoci a podpore poskytovanej z fondov Európskeho spoločenstva v znení neskorších predpisov, zákon č. 292/2014 Z. z. o príspevku poskytovanom z európskych štrukturálnych a investičných fondov a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- znalci (*Slovenská komora znalcov*). Zoznam znalcov podľa odborov a odvetví: - Ekonomia a manažment - 090000; Účtovníctvo a daňovníctvo - 090100; Financie - 090400; - Priemyselné vlastníctvo - 260000; Odhad hodnoty stavebných prác - 371000;

⁵ Zákon č. 300/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov, ustanovenie § 124

⁶ Zákon č. 300/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov, ustanovenie § 126

Oceňovanie a hodnotenie podnikov - 510101 a iní - Zákon č. 382/2004 Z.z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

V daných súvislostiach je vhodné uviesť, že delegovanie kompetencií súvisiacich s identifikovaním škody na mimorezortné subjekty je akceptované aj v štátoch, ktoré plnia svoje funkcie v súlade s princípmi slobody, demokracie, humanizmu a práva. Význam tohto prístupu je spájaný s predpokladanými zárukami - objektivitou, odbornosťou, v neposlednom rade so zabezpečením ochrany ľudských práv a slobôd a zabezpečením neodvratnosti trestného postihu pod. Túto skutočnosť sú povinní rešpektovať všetci – príslušníci polície (*realizátori odhalovania*) a iné kompetentné kontrolné orgány pri uplatňovaní tejto formy príkazovej koordinácie (*d'alej len kompetentné subjekty*).

Páchanie kriminality v ekonomike výrazne ovplyvňuje aj nízka úroveň kontrolnej práce na všetkých stupňoch riadenia ekonomiky, s čím sa stotožňujú nami oslovení respondenti. V tejto súvislosti je potrebné si uvedomiť, že zmyslom kontroly nie je trestať, ale predovšetkým vytvárať bariéry pre vznik a výskyt kriminality a vytvárať také účinné mechanizmy, ktoré v najkratšom čase môžu zabezpečiť nápravu nepriaznivého stavu a odstrániť podmienky páchania ďalšej kriminality.

2. Faktory ovplyvňujúce úroveň latencie trestných činov v ekonomike

Kriminalita páchaná v ekonomike vykazuje vysokú mieru latencie, ktorá je podmienená predovšetkým pomerne výraznou dynamikou vývoja, prejavujúceho sa v stálom výskyte nových foriem, spôsoboch páchania trestnej činnosti. Napríklad, z 90 oslovených respondentov 45, čo predstavovalo (50%) z celkového počtu respondentov uviedlo v dotazníku, že na jeden odhalený trestný čin predpokladajú existenciu 10 neodhalených (pomer 1 : 10), spolu 25 - respondentov (28%) uviedlo, že na jeden odhalený trestný čin predpokladajú existenciu 6 neodhalených (pomer 1 : 6), 15 - respondentov (17%) – na jeden odhalený trestný čin predpokladajú 4 neodhalené (pomer 1 : 4) a 5 - respondentov (5%), uviedlo že na jeden odhalený trestný čin predpokladajú existenciu 3 neodhalených trestných činov (pomer 1 : 3).

Podobné predpoklady prezentujú aj iní odborníci. Napríklad „*Pri ekonomickej kriminalite sa predpokladá, že latencia bude päťkrát prevyšovať registrovanú trestnú kriminalitu.*“⁷ „*Vzhľadom na spoločenskú závažnosť trestnej činnosti páchanej v ekonomike, ktorá pramení z jej vysokej latencie, veľkých finančných škôd a nových rafinovaných foriem je dôležité nájsť účinné spôsoby jej kontroly.*“⁸

Analýzu príčin páchania a dynamiky kriminality v plnom rozsahu je možné aplikovať aj na kriminalitu v ekonomike, pričom jej výsledky sú jedným zo základných predpokladov aplikácie účinných preventívnych aktivít. V Slovenskej republike takáto dôsledná analýza, žiaľ, doposiaľ chýba. Pri realizácii riadeného rozhovoru s odborníkmi z praxe respondenti zhodne konštatovali, že príčiny a podmienky (*faktory*) vzniku, existencie a rozvoja kriminality v ekonomike vyplývajú z nedostatočnej ochrany a neefektívnej kontroly ekonomických vzťahov, a to tak na medzinárodnej, ako aj vnútroštátnej úrovni. V konečnom dôsledku, to významne determinuje úroveň latencie tohto druhu kriminality.

V súlade s ich názormi, medzi faktory, ktoré ovplyvňujú páchanie trestných činov v ekonomike **v oblasti medzinárodných vzťahov** dominantné postavenie majú faktory

⁷ BARČÍKOVÁ, A., 2001. Latentná kriminalita ako súčasť reálnej kriminality. In. *Krizový manažment* 1/2001, s. 38-41.

⁸ ŠIMUNOVÁ, L., 2016. Kriminologický pohľad na ekonomickú trestnú činnosť. In. *Časopis pro právní vědu a praxi*. roč. XXIV, 1/2016, s. 59-69.

vyplývajúce z internacionalizácie problémov v oblasti politickej, ekonomickej, sociálnej, bezpečnostnej, ideologickej, náboženskej a v neposlednom rade kultúrnej. My zastávame stanovisko, že ich prezentácia má racionálny základ, pretože internacionalizácia na jednej strane je spájaná s presadzovaním slobody a demokracie, moderných dopravných, informačných a komunikačných prostriedkov, ktoré stále viac zblížujú občanov jednotlivých krajín. Na druhej strane sa spája so vznikom celého radu spoločenských problémov, vrátane internacionalizácie kriminality. Osobitne vo vzťahu k páchaniu trestných činov v ekonomike poukázali na:

- existujúce a prehlbujúce sa napätie medzi SR a štátmi s vyspelou ekonomikou (*prehlbujúca sa závislosť našej ekonomiky*),
- hrozby vzniku medzinárodnej hospodárskej krízy (*ekonomické, politické, sociálne a iné faktory*),
- vplyvy globalizácie a jej dopady na všetky oblasti spoločenského života,
- aktivity kriminálnych skupín v ekonomike na medzinárodnej úrovni,
- rozdielne prístupy v jednotlivých štátoch k právnemu definovaniu tohoto druhu kriminality, predovšetkým z pohľadu trestnej zodpovednosti,
- rozdielne prístupy v jednotlivých štátoch pri zabezpečovaní úloh na úseku kontroly tohoto druhu kriminality,
- liberalizáciu, demokraciu, možnosť realizovať aktivity v trhovej ekonomike (*medzinárodný charakter aktivít*),
- „*liberálny*“ (*benevolentný*) prístup medzinárodného spoločenstva k fenoménu tohto druhu kriminality, absenciu koordinácie pri zabezpečení jej kontroly,
- možností vyplývajúce z využívania personálnych, technologických a technických vymožeností pri páchaní trestnej činnosti,
- kultúrne a náboženské faktory (*krízu hodnôt*)
- málo výraznú odlišnosť medzi operáciami nelegálnej a legálnej ekonomiky (*upperworld a underworld*).

Podľa názoru odborníkov sa Slovenská republika z hľadiska kriminality v ekonomike môže stať jednou zo spojitých nádob v systéme európskych krajín. Túto situáciu v konečnom dôsledku negatívne ovplyvňujú kriminogénne faktory, ktoré vytvárajú podmienky pre páchanie tejto kriminality. V tomto smere je potrebné vysloviť súhlas so stále platnými tvrdeniami *B. Ridera*, ktorý konštatoval, že ...“*Väčšina kriminálnych aktivít má ekonomický motív, pričom organizovaný zločin nie je to isté ako ekonomická kriminalita, ale aktivity organizovaného zločinu v oblasti ekonomiky sú len logickým dôsledkom jeho charakteru a cieľov, ktorým je dosahovanie zisku. Organizovaný zločin smeruje do oblasti ekonomickej kriminality pre možnosť vysokých ziskov spojenú s relatívne malým rizikom.*“⁹ Podobný názor prezentoval aj *J. Musil*, ktorý zastáva názor: „*Formy organizovanej kriminality sa stále viac prispôbujú podmienkam tržného hospodárstva. Organizovaná kriminalita vykazuje vysokú mieru adaptability na vonkajšie podmienky a dokáže sa dobre integrovať do hospodárskeho mechanizmu. V skorších rokoch sa organizovaný zločin uplatňoval predovšetkým na tzv. čiernom trhu – obchodoval s „páchnucimi“ komoditami, ako sú drogy, falšované peniaze, prostitúcia, zakázané zbrane a pod., alebo s tovarom ilegálneho pôvodu (ukradnuté mot. vozidlá a pod.). V posledných rokoch je sortiment tovaru a služieb, ktorý poskytujú zločinecké organizácie, stále širší - zahrňuje napr. obchod z nehnuteľnosťami, likvidáciou odpadov, hotelové služby, zmenárenstvo, dovoz technológií, produkciu softwaru atď. Zločinecké organizácie sa často angažujú vo viacerých odboroch, okrem ilegálnych aktivít prevádzkujú i „počestné“ obchody a výrobu, na ich činnosti sa často aj podieľajú*

⁹ RIDER, B., 1995. Druhá medzinárodná konferencia o organizovanom zločine v Bramshillu. In.: *Kriminalistika*. roč. XXVIII., č. 3/1995, s. 235.

*i normálne firmy. Toto prerastanie čierneho a normálneho trhu je veľmi nebezpečné – jednak poskytuje zločineckým organizáciám dobré krytie a alibi a posilňuje ich hospodársku stabilitu, jednak infikuje hospodárske prostredie a zanáša do neho nepripustné praktiky obvyklé v podsvetí (násilie, korupciu, fyzickú likvidáciu). Pretože hospodárske aktivity sú dnes veľmi komplikované, je pre políciu a justičné orgány stále obťažnejšie rozpoznať indikátory nelegálnej činnosti a dokázať ich.*¹⁰

Nárast aktivít kriminálnych skupín v ekonomike na celom svete je citeľný. Paradoxom však je, že to sa neodráža v oblasti vymáhania spravodlivosti. Podľa názoru nami oslovených respondentov, tomuto stavu „nahrávajú“ rozdielne prístupy jednotlivých štátov k posudzovaniu trestnej zodpovednosti za určité konania, ktoré využívajú páchatelia k úniku pred potrestaním, ako aj pomerne veľká benevolencia medzinárodného spoločenstva k fenoménu tejto kriminality, a to tak na praktickej, ako aj na teoretickej úrovni.

V oblasti vnútroštátnych spoločenských pomerov dominantné faktory latencie kriminality v ekonomike respondenti uvádzali v dvoch rovinách.

V prvej rovine sú to faktory, ktoré vznikli objektívne a to najmä v súvislosti s transformáciou politicko-ekonomického systému Slovenskej republiky. Tento proces priamo alebo sprostredkovane ovplyvnil, resp. ovplyvňuje prebiehajúci legislatívny proces zameraný na ochranu našej ekonomiky pred trestnou činnosťou. Do tejto roviny začlenili aj okolnosti, ktoré ovplyvňujú samotný proces odhaľovania, napríklad:

- obmedzený zdroj informácií (*bankové, hospodárske, daňové a iné tajomstvo*) a absencia financií, ktoré sú potrebné pri dokazovaní,
- zaostávanie práva za rozvojom ekonomických vzťahov (*predstih kriminality pred realizáciou účinných protiopatrení*),
- nedoriešená aproximácia práva,
- odborná erudícia páchatel'ov, možný prienik rizikových skupín (*subjektov*) do ekonomiky, možnosti využívania modernej techniky pri páchaní trestnej činnosti a jej utajovaní,
- finančné prostriedky, ktorými disponujú páchatelia.

Príslušníci polície, ktorí plnia úlohy na úseku odhaľovania a objasňovania trestnej činnosti v ekonomike majú spravidla obmedzený zdroj potrebných informácií, čo je zapríčinené aj existenciou zákonného systému, ich utajenia napr. hospodárskym, bankovým tajomstvom a pod. Podobné názory sú prezentované aj v spracovaných odborných článkoch, ktoré boli publikované v zahraničí v XX. storočí.¹¹

Jedným z problémov je pružnosť práva a jeho vzťah k prebiehajúcim spoločenským zmenám. Transformácia ekonomiky je realita, ktorú je potrebné rešpektovať pri realizácii legislatívnych a inštitucionálnych opatrení. V tomto smere respondenti uviedli, že formy trestnej činnosti v ekonomike sú úzko späté s ekonomickými procesmi, ktoré nie sú dostatočne legislatívne upravené, často súvisia so spôsobom a technológiou výroby v určitom odvetví hospodárskeho systému, pohybom účtovných dokladov, manipuláciou s finančnými a hmotnými prostriedkami a ďalšou ekonomickou činnosťou.

¹⁰ MUSIL, J., 1999. Organizovaná kriminalita v Európe v druhej polovine devadesiatych let – nové jevy. In: *Kriminalistika*. roč. XXXII. č. 3/1999, s.182.

¹¹ PÜTTNER, N. *Geldwäsche und die Achillesferse des „Organisierten Verbrechens“*, MEPA-Journal č.4/96,s.35-47.:*„Hospodárska sféra vníma nepriaznivo fakt ďalekosiahleho prelomenia bankového, hospodárskeho tajomstva, ktoré sú pokladané za významné atribúty trhového hospodárskeho systému. V politických kruhoch sú vznášané námietky proti tomu, že polícia je vybavovaná rozsiahlymi právomocami zhromažďovať citlivé informácie nielen v rámci trestného konania, ale dokonca už v etape predchádzajúcej vzniku dôvodného podozrenia zo spáchania trestného činu“*.

Významným faktorom latencie trestných činov v ekonomike sú registrované problémy súvisiace s rozdielnosťou zákonodarstva štátov (*napríklad aj v rámci EÚ*). Nedoriešená aproximácia práva vedie kriminálne subjekty k nachádzaniu stále nových regiónov, miest, situácií, odkiaľ môžu páchať trestnú činnosť v ekonomickej oblasti.

Nie menej dôležitým faktorom je odborná erudícia páchatel'ov. Z doterajších analýz je zrejmé, že ide o veľmi rafinovaných, inteligentných páchatel'ov, ktorí disponujú dobrou osobnou i miestnou znalosťou problematiky, všeobecnou odbornosťou, ktorú využívajú pri páchaní a utajovaní trestných činov v ekonomike. Zatiaľ čo u všeobecnej kriminality tvoria recidivisti 49% páchatel'ov, u trestných činov ekonomickej kriminality je to nepatrné %.¹² Napriek tomu tento faktor výrazne sťažuje odhaľovanie a dokumentovanie kriminality páchanej v ekonomike, pretože recidivisti v prevažnej miere páchajú trestné činy v spolupáchateľstve, čo im umožňuje aj lepšie utajovať svoje nelegálne aktivity.

Ďalším problémom odhaľovania je dispozícia materiálno technickej základne, ktorú páchatelia využívajú k páchaniu ekonomickej trestnej činnosti. Úplné vybavenie páchatel'ov najmodernejšími komunikačnými prostriedkami je neustále doplňované o vysokokvalitné kopírovacie prístroje k falšovaniu dokumentov, využívanie počítačovej siete, moderných prostriedkov komunikácie a pod., ktoré páchatelia využívajú, ako nástroj k páchaniu trestných činov (*falšovanie peňazí, platobných kariet, cenných papierov, dokladov*), alebo ako prostriedok umožňujúci uniknúť trestnému postihu (*kontra sledovanie a iné*). Materiálno technickú základňu, ktorú používajú páchatelia k páchaniu trestných činov nie je možné spravidla porovnať s tou, ktorú majú k dispozícii polícia a orgány činné v trestnom konaní na odhaľovanie danej trestnej činnosti.

Problémom sú aj finančné náklady, ktoré je potrebné vynaložiť na odhaľovanie tohto druhu kriminality. Odhalenie tohto druhu kriminality je neefektívne. Mnohokrát náklady na dokazovanie trestnej činnosti tejto kriminality prevyšujú spôsobené škody.

V druhej rovine nami oslovení respondenti uviedli celý rad subjektívnych faktorov ovplyvňujúcich latenciu kriminality páchanej v ekonomike.

Názory oslovených odborníkov na uvedený problém sme sformulovali do nasledovných téz:

- Korupcia (*mýtus peňazí*),
- Pracovná zaťaženosť príslušníkov PZ,
- Nedostatočné materiálno technické vybavenie príslušníkov PZ,
- Účelová diskreditácia PZ,
- Nedostatky v práci manažmentu MV a PZ,
- Neustále, nepremyslené organizačné zmeny PZ,
- Personálna nestabilita PZ,
- Zlá komunikácia medzi jednotlivými službami PZ,
- Nízka úroveň kontrolnej práce (*účinnosť a efektivita*),
- Nedostatok právneho vedomia a iné.

Na základe doterajších praktických skúseností z obdobia transformácie našej spoločnosti vážnym problémom pri odhaľovaní a následnom objasňovaní je korupcia, ktorá je prostriedkom páchania kriminality v ekonomike (*nie je to kriminalita v ekonomike*). Spoločnosť ovládol mýtus peňazí a nie je málo tých, ktorí sa ich snažia získať za každú cenu, a to aj trestnou činnosťou.

¹² Štandardné výstupy z Evidenčno-štatistického systému kriminality za roky 1990 až 2018. [online] [cit. XX. máj 2019] Dostupné na: <http://statpz.minv.sk/statistika/>

Medzi ďalšie subjektívne faktory respondenti (*vyšetrovatelia*) uviedli pokles aktivity príslušníkov služby kriminálnej polície, prokuratúry a justičných orgánov na úseku odhaľovania trestných činov. Dôvodom zníženia aktivity sú frekventované účelové útoky kriminálnych subjektov, nekompetentných politikov, tzv. investigatívnych novinárov a iných subjektov, ktoré majú možnosť ovplyvňovať dôveru a účelovo diskreditovať políciu a orgány činné v trestnom konaní. V daných súvislostiach zvýraznili, že veľký význam má dôvera občanov v schopnosť bezpečnostných orgánov, prokuratúry a súdov včas odhaliť a spravodlivo potrestať páchatel'a, ako aj účinne chrániť obeť zločinu a tých, čo sa za tieto ciele angažujú, najmä pred možnými následnými útokmi a prenasledovaním zo strany páchatel'ov.

Neustále, nepremyslené organizačné zmeny, odštartované po roku 1989, často smerovali práve k paralyzovaniu aktivít polície, ktorá do tejto doby veľmi systematicky a cieľavedome plnila úlohy na úseku ochrany ekonomiky. Veľkým problémom na úseku odhaľovania sa stala personálna nestabilita policajných orgánov. Nepremyslené účelové organizačné zmeny narušili stabilitu a výkonnosť PZ a pracovnú motiváciu jeho príslušníkov. Výsledky práce útvarov pri odhaľovaní a dokazovaní trestnej činnosti v ekonomike sú v značnej miere závislé od početných stavov, odbornej úrovne a pripravenosti policajtov na túto činnosť a ich stabilizáciu na policajných útvaroch. V ostatnom období dochádza k zvýšenej fluktuácii pracovníkov zaradených na oddeleniach ekonomickej kriminality Odborov kriminálnej polície Krajského riaditeľstva Policajného zboru, resp. Okresných riaditeľstiev. Skúsení príslušníci polície, najmä s vysokoškolským vzdelaním, využívajú sociálne vymoženosti, odchádzajú do civilných profesií, kde nemajú problém uplatniť sa v lukratívnych, lepšie finančne hodnotených profesiách, či už v bankových a finančných inštitúciách, resp. v súkromných podnikoch a firmách. Zaznamenali sme aj prípady premiestnenia, resp. preloženia policajta na vlastnú žiadosť k iným útvarom v rámci PZ s približne rovnakým finančným zabezpečením, avšak nižšou náročnosťou na výkon služby a menšiu zaťaženosť. Nízke tabuľkové stavy policajných orgánov a ich nevyhovujúce technické vybavenie neumožňujú rozpracovávať závažnú kriminalitu u všetkých podozrivých prípadov, preto táto kriminalita ostáva latentnou.

Efektívnosť odhaľovania trestných činov kriminality v ekonomike ovplyvňuje manažment PZ. Zdá sa, že príslušníci polície sú vzdialení od občanov. Niektorí príslušníci majú nedostatočnú miestnu a osobnú znalosť, ktorá je základným predpokladom pre odhaľovanie, vyhľadávanie dôkazov a usvedčenie páchatel'ov. Vo výskume bolo zistené, že v rámci zmien v územno-správnom členení na niektorých útvaroch, boli príslušníci služby kriminálnej polície ekonomickej kriminality poverení aj inou činnosťou, než plnením úloh na úseku odhaľovania tohto druhu kriminality, ale aj nedostatočná koordinácia s inými policajnými útvarmi, orgánmi finančnej správy a s inými subjektmi, ktoré sa podieľajú významnou mierou na plnení týchto úloh.

Ďalšie faktory subjektívneho charakteru vyplývajú z nedostatku právneho vedomia fyzických a právnických osôb. Nízka efektívnosť subjektov trestnej politiky vyvoláva u občanov apatiu a skepsu, nemotivuje ich pre spoluprácu s týmito subjektmi, čo sa prejavuje v poklese právneho vedomia občanov.

Na dosiahnuté výsledky v procese odhaľovania tohoto druhu kriminality má pomerne veľký vplyv aj pracovná zaťaženosť príslušníkov jednotlivých služieb PZ a vyšetrovateľov. V dôsledku toho dochádza v množstve prípadov k nárastu vrátených spisov, a to následkom nenáležitého zistenia skutkového stavu i iných dôvodov. Demotivačným faktorom je aj nedostatočné hodnotenie dosahovanej pridanej hodnoty v systéme odhaľovania trestnej činnosti, v ktorom je zapojený celý rad subjektov, pričom úspech sa spravidla prizná len jednému z nich.

Pri realizovaných rozhovoroch s odborníkmi z praxe boli u väčšiny respondentov uvádzané aj iné faktory, napr. zlé materiálne technické vybavenie policajných útvarov a ich príslušníkov, ktorí plnia úlohy na úseku odhaľovania trestných činov v ekonomike, alebo zlá koordinácia pri plnení hlásnej služby, vzájomnej komunikácie medzi príslušníkmi jednotlivých služieb PZ. V odpovedi na položené otázky poukazovali respondenti na vplyvy korupcie a klientelizmu, avšak táto ich argumentácia sa viac menej vzťahovala na konkrétne prípady, alebo osoby podozrivé z páchania tejto trestnej činnosti.

Už z uvedeného konštatovania je zrejmé, že v praxi existuje celý rad objektívnych a subjektívnych príčin a podmienok latencie. Tie je potrebné odstrániť a tým vytvoriť kvalitatívne vyššie predpoklady k odhaľovaniu i predchádzaniu kriminality v ekonomike. V skutočnosti poznaním týchto príčin je možné správne formulovať preventívne aktivity a prevýchovné opatrenia.

Nami oslovení respondenti zastávajú názor, že k odstráneniu uvedených problémov by mohol prispieť objektívny proces vnútornej obrody i personálnej prestavby policajných a justičných orgánov. Takýto proces by zvýšil koordinovanosť a spoluprácu policajných služieb i orgánov činných v trestnom konaní. Napríklad, medzi nimi je to akceptácia kompetencií súvisiacich s odhaľovaním trestných činov v ekonomike. V procese realizovaného výskumu sme zaregistrovali v činnosti niektorých príslušníkov služby kriminálnej polície „*profesionálny alibizmus*“. Jeho prejavmi sú nedostatočná organizácia práce (*manažmentu a automanažmentu*), absencia cieľavedomosti, systematickosti a hlavne odbornosti. Zjednodušene povedané, niektorí pracujú na zásadách náhody. Pri plnení úloh postupujú formálne (*v súlade s očakávaním*), neakceptujú existujúce potreby vyplývajúce z analýzy operatívnej situácie. Neadekvátne preberajú za svoju činnosť osobnú a kolektívnu zodpovednosť. V daných súvislostiach nerešpektujú, že pri zisťovaní poznania pre potreby trestného konania je potrebné:

- akceptovať identifikované ekonomické prostredie, v ktorom je možné predpokladať vznik, existenciu kriminálnych aktivít,
- systematicky vytvárať osobnú a miestnu znalosť (*odhaľovanie od subjektov, resp. objektov*),
- budovať informačné siete (*pochopiť vzťahy medzi potenciálnymi, resp. reálnymi zdrojmi informácií*),
- odhaľovanie orientovať na všetky etapy činnosti (*legálnu, nelegálnu*) podozrivých
- aktívne systematicky a analyticky postupovať v procese odhaľovania, jednotlivé skutočnosti musia byť formulované jasne, presne a jednoznačne,
- pri práci so svedkami je vhodné sa orientovať najmä na tie osoby, ktorých výsledky vysvetlení nie sú závislé na pôsobení podozrivých osôb,
- v prípade podozrenia z trestnej činnosti páchanej členmi kriminálnej skupiny odhaľovať celú sústavu vzájomne podmienených skutkov, ako nevyhnutných predpokladov pre správnu trestno-právnu kvalifikáciu,
- pri určovaní okruhu vecných materiálov a dokladov, ktoré boli získané použitím prostriedkov operatívno-pátracej činnosti, resp. informačno-technických prostriedkov, zvažovať možnosť ich využitia v trestnom konaní tak, aby nedošlo k prelomeniu utajenia ich zdroja,
- k prípadom trestnej činnosti nie je možné pristupovať ako k vecne, osobne a miestne izolovanej činnosti, treba nájsť všetky súvislosti, ktoré by mohli svedčiť nelegálnej činnosti,
- identifikovať, či ide vôbec o trestný čin, alebo len o konanie nepatrnej spoločenskej závažnosti, prípadne o legálne aktivity,
- pri práci s informáciami rešpektovať zásady vyplývajúce z potreby ich utajenia,

- organizáciu postupu pri odhaľovaní je potrebné zosúladiť s požiadavkami dokazovania, čo si vyžaduje úzku koordináciu s vyšetrovateľom už počas rozpracovania podozrivých,
- neorientovať sa výlučne na niektoré dôkazné prostriedky ako je výpoveď podozrivých a svedkov, ale zamerať sa najmä na získanie vecných a listinných dôkazov, digitálnych stôp a iné,
- dôsledne preverovať každú informáciu a dôkazné prostriedky,
- nepodceniť preukázanie pôvodu prostriedkov použitých pri páchaní trestnej činnosti, ktoré môžu signalizovať aj inú trestnú činnosť,
- zhromažďovanie dokumentačného a dôkazného materiálu vykonávať za využitia rôznych metód, foriem a prostriedkov OPČ, kriminalisticko-technických a expertíznych činností, plánovať a organizovať s ohľadom na potreby prípravného konania,
- po ukončení odhaľovania konkrétnej trestnej činnosti analyzovať zhromaždené údaje a materiály, získané údaje musia byť po obsahovej stránke natoľko presvedčivé, aby u orgánov činných v trestnom konaní nevznikli pochybnosti o ich hodnovernosti,
- v záverečnej etape odhaľovania zabezpečiť, aby bol stanovený postup realizácie prípadu zachovaný a dôkazový materiál odovzdaný príslušným orgánom činným v trestnom konaní k začatiu trestného stíhania a vzneseniu obvinenia voči podozrivej osobe.

Z uvedeného vyplýva, že ak *kompetentné subjekty* chcú úspešne plniť úlohy na úseku odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike, sú povinné používať ofenzívne poznávacie metódy a špecifické prostriedky.¹³

3. Faktory podmienené závislosťou trestných činov v ekonomike na hospodárskom systéme

Špecifickým rysom trestných činov páchaných v ekonomike je ich výrazná podmienenosť (*závislosť*) na spoločensko-ekonomickej formácii, respektíve hospodárskom systéme, v ktorom sú páchané. Každý hospodársky systém má svoju štruktúru, ktorú tvoria subjekty, objekty, medzi ktorými existujú, vznikajú a vyvíjajú sa vzájomné interakčné vzťahy, rešpektujúc pritom dohovorené pravidlá. Porušením dohovorených pravidiel v konkrétnej spoločensko-ekonomickej formácii môže dôjsť k naplneniu skutkových podstát trestných činov, ktoré sú právne definované v ustanoveniach platného Trestného zákona.

Spôsoby páchania trestných činov v ekonomike sú značne variabilné.¹⁴ Páchatelia ich sústavne menia, prispôsobujú ich novým podmienkam (*napríklad v rámci trhového hospodárskeho systému*), pritom využívajú existujúce nedostatky v legislatívnej úprave v organizácii kontroly, distribúcii a pohybe hodnôt medzi jednotlivými ekonomickými subjektmi. Využívajú tzv. "*slabé miesta v ekonomike*" k získaniu osobného prospechu.

Podobnosť podmienok jednotlivých ekonomických odvetví determinuje aj podobnosť spôsobu páchania trestných činov a do značnej miery tiež spôsobov a metód ich odhaľovania a objasňovania. Na základe existujúcich literárnych prameňov¹⁵ je možné z hľadiska historického vývoja niektoré frekventované formy a spôsoby páchania kriminality v ekonomike načrtnúť v tejto schéme:

¹³ Kriminálne analýzy, metódy spravodajskej činnosti a operatívno-pátracej činnosti, prostriedky spravodajskej činnosti, operatívno-pátracej činnosti, informačno-technické prostriedky, kriminalistické metódy identifikácie digitálnych stôp, a iné.

¹⁴ PROTIVINSKÝ, M., 1999. Proti korupci a hospodárské kriminalitě. In. *Kriminalistika* č. 4/1999, s. 328; „Skúsenosti ukazujú, že formy hospodárskej kriminality sa vyvíjajú. Napr. v Nemecku i v iných krajinách západnej Európy je to investičný podvod, (predovšetkým kriminálne združenia German Kings Club, EKC a EKC Re-Insurance Európa Ltd) alebo cenovo diferencné podvody.“

¹⁵ HRUBÝ, J., CHALUPA, J., TOMAŠKY, F., 1960. *Zásady práce součástí BRS (boj proti rozkrádání a spekulace)*.; BOGDANOV, B.E., NESNÍDAL, J. a kol. 1982. *Ochrana majetku v socialistickém vlastnictví, část II.* s. 290

- v období medzi vojnami (*XX. storočie*) sa ekonomická kriminalita prejavovala najmä vo forme predstieranania úpadku, poškodzovania dlžníkov, machináciami s hodnotami ohrozenými exekúciou a hospodárskymi podvodmi,
- pre päťdesiate roky (*XX. storočie*) bola typická trestná činnosť rozkrádania, špekulácie rôzneho druhu a diverzná trestná činnosť – trestná činnosť na úseku priemyslu, poľnohospodárstva, lesného hospodárstva a výkupu; obchodu; potravinárskeho priemyslu; na ostatných hospodárskych úsekoch, na železnici,
- v šesťdesiatych rokoch (*XX. storočie*) bola vo zvýšenej miere zaznamenaná trestná činnosť v oblasti pridruženej výroby JRD, TJ, v poľovníckych združeniach a na úseku stavebníctva,
- v období sedemdesiatych rokov (*XX. storočie*) sa prejavovala trestná činnosť najmä v odberateľsko-dodávateľských vzťahoch,
- v osemdesiatych rokoch (*XX. storočie*) boli registrované formy organizovanej trestnej činnosti s prepojením na zahraničie, so škodami značného rozsahu, v tomto období sa rozmohlo pašovanie, devízová trestná činnosť, tzv. „veksláctvo“ (*vyhradená trestná činnosť*),
- po roku 1989 je vývoj po línii kriminality v ekonomike ovplyvňovaný procesom transformácie ekonomiky na trhové hospodárstvo a s tým súvisiacimi zmenami spoločenských aj ekonomických vzťahov. Tieto zmeny okrem pozitívnych dopadov zapríčinili aj prejavy rôznych nezákonných konaní zo strany niektorých občanov. V tomto období sú registrované nové formy páchania kriminality: na úseku dane z obratu (*podvody*), tzv. pyramídových hier, v procesoch malej a veľkej privatizácie (*osobitne podvody pri získavaní úverov zo štátnej banky*), po roku 1993 – kriminálne aktivity súvisiace s činnosťou tzv. „*nebankových subjektov*“, na úseku spotrebných daní, dane z pridanej hodnoty a iné.
- v súčasnej dobe karuselové podvody vo vzťahu k dani z pridanej hodnoty a iné.

V súvislosti s transformačným procesom a rozvojom trhového hospodárstva sa naša ekonomika dostala do novej situácie. S rozvojom súkromného podnikania dochádza k obrovským daňovým únikom a podvodom. Nevyhnutným predpokladom oživenia ekonomiky, predtým fungujúcej na princípoch plánovitého a direktívneho administratívneho riadenia, bola radikálna rekonštrukcia právneho systému, avšak niektoré legislatívne zmeny neboli dostatočne úplné, včasné a účinné, čo umožnilo určitým jednotlivcom v právnej úprave nájsť a stále nachádzať „*medzery*“ na páchanie trestnej činnosti výlučne k ich individuálnemu prospechu.

4. Faktory v procese dokazovania a vykonávania dôkazov

K uvedenej skutočnosti zhodné stanovisko zaujíma celý rad autorov.¹⁶ Typické pre trestné činy v ekonomike je, že sú páchané s výraznou kriminálnou energiou a profesionalitou. Ak použijeme zovšeobecnenie pri skúmaní subjektov tejto trestnej činnosti, zistíme, že najvýraznejší podiel na jej páchaní majú osoby vzdelané, odborne erudované (*právne i ekonomické vzdelanie*) v hospodárskej oblasti, v ktorej vyvíjajú aktivity a pod. Z výsledkov kauzálnej analýzy 143 trestných vecí vyplýva, že celkom v 112 riešených prípadoch páchatelmi (*podozrivými*) sú osoby, ktoré zodpovedajú týmto charakteristikám.

¹⁶ MUSIL, J., 1995. Splňuje kriminalistika očakávaní dnešnej doby? In.: *Kriminalistika XXVIII.*, 2/1995, s. 86.: „Uvedený problém spočíva aj v tom, že samotná povaha týchto trestných činov a taktiež povaha nimi zanechaných stôp sa veľmi výrazne odlišuje od tradičných „kriminálnych“ deliktov a ich stôp. Napríklad machinácie s počítačovými dátami alebo vyvolanie podvodného úpadku fiktívnej firmy, sa natoľko odlišujú od tradičného modelu kriminálneho jednania, že pre bežných policajtov, prokurátorov alebo sudcov zostávajú informácie o tomto delikte ako keby uzamknuté v čiernej skrinke.“

Okrem uvedeného je zrejmé, že subjekty trestných činov páchaných v ekonomike disponujú pomerne značným finančným kapitálom, ktorým veľmi cieľavedome a účelovo dokážu utajovať svoje aktivity, ktorými ohrozujú alebo poškodzujú ekonomiku., napríklad sprievodnou korupčnou kriminalitou.

Typológií páchatel'ov trestných činov bolo do súčasnej doby vytvorených niekoľko, ale bohužiaľ doposiaľ chýba vyčerpávajúci, systematický prehľad o nich a ich využívaní, a to nielen v československej kriminológii, ale i v dostupných zahraničných učebniciach. Predovšetkým sa to týka páchatel'ov kriminality páchanej v ekonomike.

Hlbší prehľad do problematiky typológie poskytujú niektoré, predovšetkým nemecké učebnice kriminológie. Z publikovaných informácií je zrejmé, že predovšetkým malá pozornosť je venovaná typológii páchatel'ov kriminality v ekonomike. Podľa nášho názoru určitou výnimkou je francúzsky sociológ a trestný sudca G. Tarde (1891), bol kritik Lombrosa, ktorý dospel k záveru, že o každom zločincovi nie je možné tvrdiť, že by sa stal zločincom v každej dobe a za každých okolností. Na Tardeho teóriu nadviazal E.H. Sutherland (1939), ktorý sa vo svojej teórii diferencovaného združovania zameriava na spoločenské vzťahy, predovšetkým ich početnosť, intenzitu a význam združovania. Kriminálne chovanie je výsledkom sociálneho učenia. E.H. Sutherland sa snaží poprieť význam osobnostných rysov páchatel'a, pri páchaní trestnej činnosti a združuje „normálnosť“ zločineckého správania. Podľa neho sú zločinci vo väčšine normálnymi, duševne zdravými ľuďmi. Páchatel'ov rozdeľuje do typov podľa frekvencie a sústavnosti ich združovania sa v skupinách so zločineckými typmi a zločineckým prostredím.

D.C. Gibbons (známy americký kriminológ) v roku 1965 vo svojej typológii uvádza celkom 24 typov delikventov. Z toho 15 typov dospelých páchatel'ov a 9 typov mladistvých. V roku 1994 reagujúc na potreby praxe ten istý kriminológ v rámci typológie dospelých delikventov rozšíril počet na 20 typov. Z pohľadu riešenia témy predkladanej štúdie uvedená typológia je dôležitá, pretože v jej obsahu sú typy, ktoré charakterizujú páchatel'ov kriminality páchanej v ekonomike (*profesionálny páchatel' závažných trestných činov, naivný falšovateľ šekov, defraudant, a predovšetkým delikvent – „biely golierik“*).¹⁷

Sme toho názoru, že tieto konštatácie sú dostatočne presvedčivým impulzom k saturácii potreby kriminologickej typológie páchatel'ov trestných činov v ekonomike.

5. Postoj verejnosti k ochrane ekonomiky – faktor odhal'ovania trestných činov v ekonomike

Veľmi dôležitou skutočnosťou, ktorá súvisí s páchaním trestnej činnosti v ekonomike, je postoj verejnosti k tejto kategórii trestných činov. U trestných činov tzv. *všeobecnej kriminality (násilná, mravnostná, majetková)* požiadavky zákonnosti sú prepojené s požiadavkami morálky. Trestné činy tejto skupiny kriminality sú verejnosťou vnímané nielen z hľadiska práva, ale aj morálky. Pre realizáciu práva má v danom prípade súlad právnych noriem s normami morálnymi mimoriadny význam, pretože prepožičiava právnym normám sankciu, ktorá je charakteristická predovšetkým pre morálku, ktorá spočíva v tlaku verejnej mienky. V rôznych súvislostiach sa tlak verejnej mienky môže ukázať oveľa silnejšie, ako hrozba tými alebo onými právnymi opatreniami štátneho donútenia. Na druhej strane tlak verejnej mienky nemusí byť vždy v súlade s právnym posúdením konania jedincov, čo môže spôsobiť ohrozenie požiadavky zachovania práva. Tak je tomu

¹⁷ MAREŠOVÁ, A., 2000. Ještě jednou o delikventech z pohledu kriminologa (o pojmech užívaných v kriminologii, o řešených problémech a získaných poznatcích). In. *Trestní právo 1/2000*, s. 16-24): „Typológia je jedným z druhov klasifikácie. Všeobecne platí, že typológia umožňuje rozdeliť ľudí podľa určitých kritérií, znakov, súborov znakov do skupín, z ktorých každú je možné charakterizovať pomocou určitého modelu, prototypu, typu.“

u kriminality v ekonomike, kde väzba na pravidlá morálky je vzdialenejšia, voľnejšia a menej bezprostredná.

To vyvoláva potrebu zvýšenia úrovne kvality marketingu spájaného so systematickou komunikáciou príslušníkov polície s občanmi. Ďalšou nemenej dôležitou úlohou štátu je, aby dokázal eliminovať vplyv dezinformácií, ktoré účelovo (*vo vzťahu k osobnému prospechu*) prezentujú nezodpovední politici, investigatívni novinári a iné subjekty za účelom diskreditácie práce subjektov, ktoré sa podieľajú na ochrane ekonomiky.

Záver

Z prezentovaného poznania (čiastkové výsledky výskumu) je zrejmé, že ak chce štát dosiahnuť pozitívne výsledky na úseku odhaľovania trestných činov v ekonomike, musí vytvárať adekvátne podmienky a predpoklady umožňujúce identifikáciu logistiky kriminálnych subjektov a nachádzať možné postupy smerujúce k jej obmedzeniu.

Účinný boj s kriminalitou páchanou v ekonomike vyžaduje najskôr ju poznať, analyzovať, zistiť príčiny, skúmať osobnosť páchatel'a a uplatňovať účinné a efektívne metódy, prostriedky a formy odhaľovania, v neposlednom rade venovať náležitú pozornosť realizácii preventívnych aktivít.

Autori predkladanej štúdie sú presvedčení, že prezentované poznanie v jej obsahu sa stane predmetom odbornej diskusie, ktorej závery použijú pri spracovaní záverečnej správy z výskumu: *Odhaľovanie a dokazovanie trestných činov v ekonomike*. Bratislava: Akadémia PZ, 2012. VÝSK. 177.

Literatúra

- BARČÍKOVÁ, A., 2010. Latentná kriminalita ako súčasť reálnej kriminality. In: *Krízový manažment* 1/2001, Žilinská univerzita v Žiline, Fakulta špeciálneho inžinierstva, Roč. 9, č. 1(2010), - s. 38-41., ISSN 1336-0019.
- BOGDANOV, B.E. – NESNÍDA, L.J. a kol., 1982. *Ochrana majetku v socialistickém vlastníctví, část II*. Praha, VŠ SNB, 290 s.
- HRUBÝ, J., CHALUPA, J., TOMAŠKY, F., 1960. *Zásady práce součástí BRS (boj proti rozkrádání a spekulace)*. Praha.
- KATRIAK, M., 1975. *Metódy a techniky sociologického výskumu*. Bratislava, Veda vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 267s.
- LISOŇ, M., 2016. *Odhaľovanie a objasňovanie trestných činov všeobecnej kriminality*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 248 s., ISBN 978-80-8054-673-1.
- LISOŇ, M., 2001. *Odhaľovanie kriminality páchanej v ekonomike*. Bratislava, Akadémia PZ. 158 s. ISBN 80-8054-170-1.
- LISOŇ, M., S. UHRIN., 1997. Úloha kriminálnej a finančnej polície pri zabezpečovaní kontroly nad ekonomickou kriminalitou. In: *Zborník zo seminára: „Organizovaná kriminalita - čo s ňou?“*. Akadémia PZ v Bratislave, Bratislava, 65s.
- LISOŇ, M., A. VAŠKO, a kol., 2018. *Teória kriminálno-polícajného poznania*. Bratislava: Wolters Kluwer, s. 390. ISBN 978-80-8168-838-6.
- Odhaľovanie a dokazovanie trestných činov v ekonomike*. Projekt vedecko-výskumnej úlohy. 1. vyd. / Miroslav Lisoň, Štefan Kočan, Ján Palarec, Michal Marko, Jaroslav Rapčan, Jaroslav Ihelka, Marián Geleta, Helena Kaňková, Patrik Kohan. Bratislava: Akadémia PZ, 2012. - VÝSK. 177.

- MAREŠOVÁ, A., 2000. Ještě jednou o delikventech z pohledu kriminologa (o pojmech užívaných v kriminologii, o řešených problémech a získaných poznacích). In: *Trestní právo*. - Roč. 5, č. 1(2000).
- MUSIL, J., 1999. Organizovaná kriminalita v Evropě v druhé polovině devadesátých let – nové jevy; In: *Kriminalistika*, roč. XXXII. č. 3/1999, 182s.
- PROTIVINSKÝ, M., 1999. Proti korupci a hospodářské kriminalitě. In. *Kriminalistika* č. 4/1999, 328s.
- PÚTTNER, N., 1996. *Geldwäsche und die Achillesferse des „Organisierten Verbrechens“*, MEPA-Journal č.4/96, s.35-47.
- RIDER, B., 1995. /Jesus College, Cambridge) Druhá mezinárodní konference o organizovaném zločinu v Bramshillu. In: *Kriminalistika*, roč. XXVIII., č. 3/1995, 235s.
- ŠIMUNOVÁ, L., 2016. Kriminologický pohľad na ekonomickú trestnú činnosť. In. *Časopis pro právní vědu a praxi*, ročník XXIV, 1/2016: 59-69.
- Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov

Keywords: crime in the economy, economic crimes, detection and clarification, detection and clarification factors

Summary

The authors, in the form of a scientific study, submit to the professional public partial results obtained from their applied research. It is clear from their findings that police officers with a subject-matter competence to perform tasks in the field of detecting and clarifying of crimes in the economy know the factors (objective and subjective) that significantly affect these activities. The paradox, however, is that some of them are not sufficiently accepted in the performance of the assigned tasks. With this approach, they significantly reduce the efficiency and effectiveness of their work which they do for the benefit of the citizens, or of the companies, in the field of economic protection.

*prof. Ing. Miroslav Lisoň, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
katedra kriminálnej polície
e-mail: miroslav.lison@minv.sk*

*JUDr. Adrián Vaško, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
katedra kriminálnej polície
e-mail: adrian.vasko@minv.sk*

Recenzenti: pplk. doc. PhDr. Magdaléna Ondicová, PhD., Ing. Ladislav Šimon, PhD.